

VI Seminarium
Historyków Filozofii Polskiej
Filozofia a religia. Inspiracje - krytyka
Lublin (KUL) 23 – 24 września 2013
Abstrakty

Sekcja VI

Piotr Ziemski (UW), *Franciszek Krupiński – między heglizmem, scjentyzmem i religią*

Franciszek Salezy Krupiński przedstawiany bywa jako typowy przedstawiciel pozytywizmu drugiej połowy XIX wieku. Jednak nietypowa może wydawać się ewolucja intelektualna, jaką przeszedł ten katolicki kapłan uformowany w duchu chrześcijańskiego teizmu, który zwrócił się ku heglizmowi, a następnie porzucił heglizm na rzecz scjentyzmu bliskiego pozytywizmowi. Etapy rozwoju myśli Krupińskiego zdają się przebiegać wzdłuż osi ówczesnej debaty światopoglądowej, w której uczestniczyły środowiska katolickie, epigoni filozofii romantycznej i młodzi zwolennicy filozofii naukowej.

W referacie omówione zostaną usiłowania Franciszka Krupińskiego zmierzające do pogodzenia najbardziej wpływowych nurtów filozoficznych XIX stulecia (heglizmu i scjentyzmu) ze stanowiskiem teistycznym. Z jednej strony Krupiński próbował oczyścić filozofię Hegla z panteizmu i - powołując się na tradycję polskiego heglizmu - przywrócić tej doktrynie pojęcia: nieśmiertelnej duszy oraz osobowego Boga. Z drugiej strony bronił pozytywistów przed zarzutami ateizmu, materializmu i fatalizmu. Przekonywał, że pozytywizm nie musi kłócić się z myśleniem religijnym. Próby znalezienia miejsca dla teizmu w refleksji filozoficznej ufundowanej na nauce wymagały obiektywizacji dociekań filozoficznych, a w konsekwencji odrzucenia możliwości uprawiania filozofii katolickiej. Ufundowane na teologii katolickiej rozważania określił Krupiński mianem *komentarza nad katechizmem* i odmawiał tym dociekaniom nazwy „filozofia”. Stanowisko to wzbudziło sprzeciw reprezentantów ówczesnej filozofii katolickiej.

Szerokie i pełne emocjonalnego zaangażowania debaty, wywoływane publikacjami Franciszka Krupińskiego, mogą świadczyć o znaczeniu, jakie miały dla współczesnych wystąpienia tego przenikliwego kapłana. Wydaje się, że pisma Krupińskiego do dziś wyznaczają lub przynajmniej trafnie wyrażają istotne kierunki sporów światopoglądowych i najgłębsze napięcia w kulturze polskiej.

Anna Dziedzic (UW), *Filozofia a religia przyszłości: Maurycy Straszewski o Johnie S. Millu*

Maurycy Straszewski nie tylko wielokrotnie zwracał uwagę na fakt genetycznego związku filozofii z religią, ale także zapowiadał odrodzenie, po pozytywistycznym upadku, refleksji filozoficznej. Refleksja ta miała zostać ściśle powiązana z „religią przyszłości” – katolicyzmem. Owej tendencji do odrodzenia filozoficzno-religijnego – wyrażonej poprzez tęsknotę za teizmem – Straszewski szukał u rozmaitych myślicieli drugiej połowy XIX wieku. Znalazł się wśród nich John Stuart Mill jako autor książki *Three Essays On Religion* (1874). W moim wystąpieniu poddam analizie sposób, w jaki Straszewski zinterpretował tezy Milla w świetle własnych poglądów filozoficznych i religijnych (najpełniej uczynił to w tekście [*Uwagi nad filozofią Stuarta Milla i nad współczesnym empiryzmem angielskim*](#) z 1877 roku).

Po drugie, krytycznie zaprezentuję poglądy, jakie Straszewski sformułował na potrzeby swojej polemiki z Millem (np. ontologiczny dowód na istnienie Boga, nawiązujący do Lotzego) i postawię problem ich spójności z innymi poglądami filozoficzno-religijnymi Straszewskiego.

Tomasz Knapik (AWF Katowice), Znaczenie religii w myśli filozoficznej Witolda Rubczyńskiego

Witold Rubczyński (1864-1938) był filozofem, historykiem filozofii o nastawieniu metafizyczno-religijnym. Należy on do tych myślicieli, który zwrócił uwagę na podmiotowe czynniki postępu kultury i sformułował tezę energetyzmu duchowego. Niewątpliwie przekonania religijne inspirowały oraz współkształtowały jego poglądy filozoficzne. Jednak, na co warto zwrócić uwagę, uczoney oddzielał wiarę od nauki, uwydatniał autonomię filozofii wobec teologii. W swoich rozważaniach zmierzał do poszukiwania punktów, które łączą religię oraz kulturę. Pozwoliło to Rubczyńskiemu sformułować tezę, iż w dziele kształtowania człowieka, kultury niezbędne jest współdziałanie zarówno rozumu, jak i wiary. Religii przyznawał „*powszechnie wiążący walor*” i przewidywał, że w przyszłości przyczyni się ona do tego, że człowiek w sposób dobrowolny będzie współpracował z Bogiem. W ten sposób religia przyczyni się do rozwoju duchowego człowieka, który był rozumiany jako dążenie do realizacji ideałów kultury. Autor „*Filozofii życia duchowego*” był przeciwny temu, aby życie duchowe człowieka poddane było tylko rygorom rozumu. Uważał, że w dziele kształtowania ducha człowieka niezbędną rolę odrywają wyobrażenia religijne. Stanowią one bowiem rdzeń życia duchowego. Do doskonalenia siebie i świata potrzebuje człowiek czynnika najwyższego - Boga. To On uruchamia mechanizmu mocy duszy, wymusza rozwój myśli i siłę woli, inspiruje etycznie i mobilizuje do działania. Według Rubczyńskiego Bóg jest inspiracją dla człowieka i jego aktywności w świecie materialnym, uruchamia energię duszy. Stąd skutecznym lekarstwem na dekadentyzm, pesymizm i nihilizm jest energia mocy duchowej, którą człowiek czerpie z przeżycia realności Boga w podmiocie, a tej dostarcza tylko przeżycie religijne. Natomiast podstawowym zadaniem filozofii według uczonego jest funkcja „*pocieszycielska*”. Polega ona na ukazywaniu człowiekowi wyższego ładu panującego w świecie i na uznawania przewagi ładu nad chaosem. Warto podkreślić, że wspomniana funkcja jest związana ze sferą rozumu, racjonalności, a nie ze sferą religijną.

Ryszard Wójtowicz (UR), Prawo i moralność w filozofii oraz polityce prawa Leona Petrażyckiego. Wybrane zagadnienia

Koncepcja prawa Leona Petrażyckiego powszechnie klasyfikowana jest jako: psychologiczna teoria prawa oraz „naukowa polityka prawa”. Jednakże filozofia L. Petrażyckiego oprócz zagadnienia prawa podejmuje tematykę społeczną i moralną. Głównym celem jego filozofii, było wypracowanie teorii która nie tylko ujmowałaby aspekty teoretyczne poruszanych zagadnień ale byłaby także pomocna w praktycznej realizacji ideału społecznego, wyrażonego w „powszechnej miłości”. Przemiana społeczna może dokonać się poprzez przemianę człowieka, tym samym w owym procesie najważniejszą rolę odgrywa prawo i moralność. Oba elementy są istotne. Jednakże, charakter i funkcje społeczne prawa – zadaniem Petrażyckiego - są donioślejsze od moralności w procesie społecznej przemiany. Psychologiczna proveniencja koncepcji L. Petrażyckiego, zakłada, że w rozwoju człowieka i społeczeństwa konieczne jest funkcjonowanie prawa i moralności jako specyficznych przeżyć psychicznych. Zatem prawo, polityka prawa i moralność, jawią się jako narzędzia do realizacji ideału „doskonałego państwa”, doskonałej przyszłości. Jednak moralność, pomimo swej imperatywności jest pasywna, a sprawiedliwość (prawo intuicyjne o stałej formie i

zmiennej treści) zaczyna pełnić rolę prawa naturalnego (zastępuje je), „prawo natury o zmiennej treści” staje się bezwzględnie obowiązującym i nadrzędnym wobec prawa stanowionego.

Przedstawiony abstrakt jedynie przybliża główne idee i zagadnienia istotne dla koncepcji filozofii prawa Leona Petrażyckiego. Wygłoszony referat ma na celu racjonalną rekonstrukcję oraz krytyczną analizę poglądów twórcy „polityki prawa”, która mieściłaby się w formule organizowanych przez Państwa VI seminariów historyków filozofii polskiej. Istotne jest pytanie o: funkcję, treść i znaczenie analizowanej koncepcji prawa oraz moralności w kontekście historycznym a także współczesnych dyskusji filozofii prawa i tendencji społeczno-kulturowych.

Magdalena Mruszczyk (UŚ), *Filozofia sacrum w Anny Teresy Tymienieckiej fenomenologii życia*

Fenomenologia życia autorstwa Anny Teresy Tymienieckiej – polskiej, współczesnej filozof – to koncepcja filozofii życia kreśląca obraz ludzkiej egzystencji wplecionej w jedność-wszystkiego-co-żyje. Z zaproponowanej przez autorkę licznych publikacji z zakresu fenomenologii życia i założycielkę oraz redaktor naczelną serii wydawniczej „Analecta Husserliana. The Yearbook of Phenomenological Research” koncepcji, wyłania się wizja ogromnej, kosmicznej sieci życia, wewnątrz której logos życia przedzie niezliczoną ilość wątków życia wzajemnie z sobą powiązanych. Jeden z nich, to wątek życia istoty ludzkiej – w wymiarze ogólnoludzkim i indywidualnym.

Podążając ścieżkami logosu życia, zdaniem A.T. Tymienieckiej, dajemy sobie możliwość poznawczego uchwycenia sensu życia, a dzięki temu – sensu życia człowieka. Na tej samej drodze mamy szansę poznawczo uchwycić szczególne miejsce i zadanie ludzkiej duszy, do realizacji którego jest ona niejako powołana, będąc jednym z układów funkcjonalnych ludzkiego bytu. Jej funkcją jest tutaj pośredniczenie między ciałem człowieka a duchem. Sfera funkcjonalna, to sfera służąca życiu – jego trwaniu i kontynuacji. W takim też kontekście należałoby rozumieć wspomniane zadanie duszy jako miejsca spotkania człowieka z Transcendencją.

W moim referacie chciałabym zaprezentować A.T. Tymienieckiej fenomenologię sacrum rozpatrywaną z perspektywy fenomenologii życia jej autorstwa – koncepcji filozoficznej, która stara się połączyć wieloaspektowe podejście poznawcze człowieka wyrażające się w jego twórczości nie tylko filozoficznej, ale także naukowej i artystycznej. Fenomenologia życia, to droga człowieka ku poznaniu Absolutu i jednocześnie – droga realizacji transnaturalnego przeznaczenia człowieka, którym jawi się odkrywanie Boga w ludzkiej duszy.